

UDK 27-74-722.51/52-735:347.23

Primljeno: 14. 9. 2018.

Prihvaćeno: 17. 10. 2019.

Izvorni znanstveni rad

ZADAĆE ZBORA SAVJETNIKA U UPRAVLJANJU CRKVENIM DOBRIMA

Josip ŠALKOVIĆ

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb

josip.salkovic@gmail.com

Sažetak

Autor u radu prikazuje zadaće zbora savjetnika u pružanju pomoći dijecezanskom biskupu u materiji upravljanja crkvenim dobrima biskupije i javnih pravnih osoba koje su podložne dijecezanskom biskupu. Dijecezanski biskup raspolaže širokom vlašću u vršenju svoje službe (usp. kann. 381; 391–393). Ipak, za neke čine koji imaju određenu važnost za biskupiju ili javne pravne osobe koje su mu podložne ima obvezu *savjetovanja* s nekim posebnim tijelima ili osobama, a u nekim slučajevima mora imati i njihov izričit *pristanak*. Prema općem kanonskom pravu dva su tijela sudjelovanja, suradnje i suodgovornosti na biskupijskoj razini sa zadaćom pomaganja dijecezanskom biskupu u upravljanju crkvenim dobrima: *ekonomsko vijeće* (usp. kann. 492–494) i *zbor savjetnika* (usp. kan. 502). U upravljanju dobrima biskupije i javnih pravnih osoba koje su dijecezanskom biskupu podložne, zadaće zbora savjetnika vidljive su u obvezi izražavanja vlastitoga *pristanaka* i u obvezi izražavanja vlastitoga *savjeta* (*mišljenja*). Prema općem pravu dijecezanski biskup *treba tražiti pristanak* zbora savjetnika da bi mogao izvršiti ili dopustiti određene čine izvanrednog upravljanja i otuđenja (usp. kann. 1277; 1292, §§ 1 i 4; 1295; 1297), a *savjetovati se treba* za obavljanje poslova upravljanja koji su s obzirom na gospodarsko stanje biskupije od veće važnosti (usp. kan. 1277), bilo da je riječ o poslovima od *općega značenja* bilo da je riječ o *pojedinačnim slučajevima*, te za imenovanje i uklanjanje ekonoma biskupije za vrijeme njegove službe (usp. kan. 494, §§ 1–2). Obveza *pristanaka* pravno veže dijecezanskog biskupa, odnosno on ne može, zbog same »valjanosti« čina, djelovati protiv *mišljenja* formuliranog i izraženog u skladu s kanonskim propisima. Budući da *savjet* (*mišljenje*) nema obvezujući karakter, dijecezanski biskup može od njega i odstupiti, ako prosudi da je to prijeko potrebno. Traženje *pristanaka* i *savjeta* zbora savjetnika nije samo razlog razboritosti, odnosno kako bi se izbjeglo da dijecezanski biskup ili upravitelj sam djeluje i počini pogreške (štetu) i opasne samovolje, nego i zbog mnogo uzvišenijih razloga, tj. da dijecezanski biskup

osigura stvarnu suradnju osobâ koje ovise o njemu, prema kanonskom načelu zajedništva, sudjelovanja, odgovornosti i suodgovornosti.

Ključne riječi: (nad)biskupija, dijecezanski biskup, zbor savjetnika, izražavanje *pristanaka*, izražavanje *savjeta*, upravljanje crkvenim dobrima.

Uvod

Prema odredbama *Zakonika kanonskoga prava* iz 1983. godine, *zbor savjetnika* (usp. kan. 502),¹ kao obvezatno tijelo »suodgovornosti«² na (nad)biskupijskoj razini, supstantivno proizlazi iz *prezbiteruskog vijeća* (usp. kann. 495–501)³ te posjeduje iste karakteristike kao i prezbiterusko vijeće, premda nisu sve izražene na formalan način.⁴ U kan. 502 nalazimo općenite odredbe o uspostavi zbora

¹ Usp. *Codex Iuris Canonici*, auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 75 (1983.) 2, 1–317; hrvatski prijevod: *Zakonik kanonskoga prava*, proglašen vlašću pape Ivana Pavla II., s izvorima, Zagreb, 1996. (dalje: ZKP-1983.). O zboru savjetnika više vidi u: Javier CANOSA, Note sullo statuto del Collegio dei consultori della Diocesi di Roma, u: *Ius Ecclesiae*, 12 (2000.) 4, 893–901; Juan Ignacio ARRIETA, El colegio de consultores y el consejo presbiteral, u: RAZNI AUTORI, *La Curia diocesana. La función consultiva*, Salamanca, 2002., 115–144; Juan Ignacio ARRIETA, La configuración jurídica del colegio de consultores, u: *Ius Canonicum*, 24 (1984.) 2, 783–794; Felice BENETTI, *Il Collegio dei Consultori*, Bologna, 1984.; Felice BENETTI, *Il Collegio dei consultori*, u: *L'Amico del clero*, 67 (1985.), 467–474; Frans DANEELS, De dioecesanis corresponsabilitatis organisi, u: *Periodica*, 74 (1985.), 301–324; Ernesto PIACENTINI, Le competenze del collegio dei consultori nel nuovo codice, u: *Monitor Ecclesiasticus*, 110 (1985.), 401–410; Alberto PERLASCA, Permanenza e sostituzione di un membro del Collegio dei consultori (can. 502 § 1), u: *Quaderni di diritto ecclesiale*, 25 (2012.) 2, 189–195; Joseph Robert PUNDERSON, *Diocesan Consultors: Development and present legislation*, Roma, 1988.; Mario MARCHESI, I consigli diocesani, u: RAZNI AUTORI, *Chiesa particolare*, Bologna, 1985., 119–149; Carlo REDAELLI, I regolamenti del Collegio dei Consultori e del Consiglio per gli affari economici della diocesi, u: *Quaderni di diritto ecclesiale*, 9 (1996.) 1, 109–130; RAZNI AUTORI, *Partecipazione e corresponsabilità nella Chiesa. I Consigli diocesani e parrocchiali*, Mauro Rivella (ur.), Milano, 2000., 149–162; Lluís MARTINEZ SISTACH, El colegio de consultores en el nuevo código, u: *Revista española de derecho canónico*, 39 (1983.) 113, 291–306; Mirosław SITARZ, *Kolegium konsultorów w kodeksie prawa kanonicznego 1983 i w partykularnym prawie polskim*, Lublin, 1999.; Nikola ŠKALABRIN, Prezbiterusko vijeće i zbor savjetnika, u: *Bogoslovska smotra*, 71 (2002.) 4, 597–614.

² O pojmu »suodgovornosti«² više vidi u: RAZNI AUTORI, *Partecipazione e corresponsabilità nella Chiesa. I Consigli diocesani e parrocchiali*; Nikola ŠKALABRIN, Zakonik o suodgovornosti na biskupijskoj i župnoj razini, u: *Diacovensia*, 12 (2004.) 1, 35–54; Nikola ŠKALABRIN, Crkvena zajednica i strukture suodgovornosti, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, 125 (1997.) 12, 779–784; također u: *Bogoslovska smotra*, 69 (1997.) 4, 461–472; Nikola ŠKALABRIN, Prezbiter i kanonske strukture u izgrađivanju partikularne Crkve, u: *Diacovensia*, 7 (1999.) 1, 125–167.

³ Zbor savjetnika je »uže tijelo«³ prezbiteruskog vijeća. Usp. *Communicationes*, 14 (1982.) 2, 218.

⁴ Usp. Luigi CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, I, Francesco Catozzella – Arianna Catta – Claudia Izzi – Luigi Sabbarese (ur.), Bologna, ³2011., 615.

savjetnika, njegovoj strukturi, trajanju, itd., dok se o njegovoj mjerodavnosti i zadaćama govori na više mjesta u važećem Zakoniku.⁵

Za razumijevanje naravi i svrhe zbora savjetnika, kao i teme istraživanja, vrlo općenito, uvodno možemo reći da je zbor savjetnika obvezatno (nad)biskupijsko tijelo kojem su povjerene brojne funkcije *pravne naravi*,⁶ a koje nijedno drugo tijelo u partikularnoj Crkvi ne može vršiti. Zbor savjetnika sastoji se samo od svećenika koje dijecezanski biskup slobodno imenuje⁷ između članova prezbiterskog vijeća (usp. kan. 502, § 1). Njihov broj ne smije biti manji od šestorice, ni veći od dvanaestorice,⁸ a svi članovi zbora savjetnika moraju pripadati prezbiterskom vijeću, budući da su oni njegov izričaj, tj. »uži zbor«. Mandat sastava zbora savjetnika nije prepušten partikularnom pravu (npr. odredbama statuta ili pravilnika ili izjavama i odlukama biskupijske sinode), nego je određen općim pravom i to »na pet godina« (kan. 502, § 1). Kad taj rok istekne, zboru savjetnika služba ne prestaje automatski, nego on nastavlja vršiti svoje funkcije sve dok se ne uspostavi novi zbor savjetnika. Prema općem pravu nije predviđeno razrješenje zbora savjetnika »za vrijeme službe« od strane dijecezanskog biskupa (usp. kan. 501, § 3). Međutim, nema dvojbe da dijecezanski biskup to može učiniti u *veoma teškim* slučajevima.⁹ Savjetnik koji prestane pripadati prezbiterskom vijeću ne gubi svoju službu u zboru savjetnika, a ako prestane biti savjetnik (odreknućem, oduzećem, smrću), dijecezanski biskup je dužan imenovati drugog savjetnika samo ako broj savjetnika bude manji od šestorice.¹⁰

⁵ Usp. ZKP-1983., kann. 272; 377, § 3; 382, § 3; 404, §§ 1 i 3; 413, § 2; 419; 421, § 1; 422; 485; 494, §§ 1–2; 501, § 2; 833, 4°; 1018, § 1, 2°; 1277; 1292, § 1.

⁶ Nikola Škalabrin zadaće zbora savjetnika dijeli na »institucionalne, odlučujuće i savjetodavne«. Usp. Nikola ŠKALABRIN, Prezbitersko vijeće i zbor savjetnika, 610–614. Vidi također: RAZNI AUTORI, *Partecipazione e corresponsabilità nella Chiesa. I Consigli diocesani e parrocchiali*, 153–161.

⁷ Luigi Chiappetta smatra da »nije jasno zašto je izbor članova zbora savjetnika isključivo prepušten dijecezanskom biskupu. Bilo bi skladnije s duhom crkvenog i svećeničkog 'zajedništva' prepustiti da jedan njegov dio izabere prezbitersko vijeće«, Luigi CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, I, 616.

⁸ U malim biskupijama, u kojima prezbitersko vijeće ne broji više od sedam članova, zbor savjetnika se s njim podudara. Usp. *Communicationes*, 5 (1973.) 2, 230; Luigi CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, I, 616.

⁹ Odredbe statuta zbora savjetnika mogu određivati da dijecezanski biskup može razriješiti zbor savjetnika, prethodno ga opomenuvši u skladu s kan. 1339, §§ 1–2, u slučajevima u kojima se utvrdi neizvršavanje ili zloraba zadaća koje su mu povjerene, a saslušavši najprije prezbitersko vijeće sastavljeno bez članova zbora savjetnika. Npr. vidi: Statuto del Collegio dei Consultori della Diocesi di Treviso (1. VII. 1984.), čl. 10, u: http://www3.diocesitv.it/treviso/allegati/680/documentistatutiStatuto_Collegio_Consultori.pdf (28. VIII. 2018.).

¹⁰ Usp. *Communicationes*, 16 (1984.) 2, 240; Luigi CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, I, 616.

Kada je biskupska stolica prazna, po samom pravu prestaje prezbitersko vijeće, ali ne prestaje zbor savjetnika, koji je upravo tada pozvan rješavati najvažnije zadaće i sa svim učincima zamjenjuje prezbitersko vijeće (usp. kan. 501, § 2). Isto tako, zbor savjetnika nastavlja vršiti svoje funkcije za vrijeme uprave dijecezanskog upravitelja.

Na čelu zbora savjetnika stoji dijecezanski biskup, a ako je stolica spriječena ili prazna, onaj koji u međuvremenu zamjenjuje dijecezanskog biskupa. U slučaju da još nitko nije postavljen na tu službu, zboru savjetnika stoji na čelu svećenik koji je u zboru savjetnika najstariji po ređenju, a ako ih je više ređenih istog dana, odlučujuća je životna dob (usp. kan. 502, § 2).

U kan. 502, § 3 predviđena je mogućnost da biskupska konferencija odredi da se zadaće zbora savjetnika povjere stolnom kaptolu. Hrvatska biskupska konferencija odbacila je tu mogućnost,¹¹ što znači da svaki dijecezanski biskup na području Hrvatske biskupske konferencije mora formirati zbor savjetnika kao svoje savjetodavno tijelo.

Namjera zakonodavca bila je, dakle, da dijecezanski biskup, kad god to bude smatrao potrebnim, može sazvati zbor savjetnika. Sazivanje zbora savjetnika usko je povezano s mogućnošću da zbor savjetnika izvrši zadaće koje su mu određene pravom. Zadaće zbora savjetnika zapravo se poklapaju s općim zadaćama prezbiterskog vijeća: pomagati biskupu u upravljanju biskupijom da bi se unaprijedila pastoralna dobrobit njemu povjerenog dijela Božjeg naroda (usp. kan. 495, § 1). Iako je funkcija zbora savjetnika prema definiciji *savjetodavna*, ona je ipak u nekim slučajevima *odlučujuća*, a kada je biskupska stolica prazna zadaće mogu biti i *jurisdikcijske naravi*. Prema općem pravu zadaće zbora savjetnika načelno se mogu podijeliti na tri područja: 1) zadaće upravljanja biskupijom u slučaju da je biskupska stolica spriječena (*sede impedita*)¹² ili prazna (*sede vacante*);¹³ 2) zadaće kada zbor predstavlja prezbitersko vijeće (usp.

¹¹ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, Dopunske odredbe Hrvatske biskupske konferencije uz Zakonik kanonskog prava, u: *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije*, 3 (1994.) 1 (2), 7–11.

¹² Ako je *biskupska stolica spriječena*, zbor savjetnika (usp. kann. 412–415) izabire svećenika koji treba upravljati biskupijom, ukoliko nema biskupa koadjutora ili je spriječen, a nema popisa svećenika sastavljenog od dijecezanskoga biskupa koji u tom slučaju, prema utvrđenom redosljedu, preuzimaju upravu biskupijom prema kan. 413, § 1. Vidi više: Luigi CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, I, 521–524.

¹³ Ako je *biskupska stolica prazna*, zbor savjetnika (usp. kann. 416–430): 1) ako nema pomoćnoga biskupa, obavještava Svetu Stolicu o biskupovoj smrti (usp. kan. 422); 2) ako nema pomoćnoga biskupa, a Sveta Stolica ne odredi drukčije, upravlja biskupijom sve do postavljanja dijecezanskog upravitelja (usp. kan. 419); 3) u roku od osam dana nakon što primi obavijest da je biskupska stolica prazna, izabire dijecezanskog upravitelja (usp. kan. 421, § 1); 4) pred zborom savjetnika dijecezanski upravitelj polaže isповijest vjere

kan. 501, § 2);¹⁴ 3) zadaće pomaganja dijecezanskom biskupu u upravljanju dobrima biskupije i javnih pravnih osoba podložnih dijecezanskom biskupu.

Služeći se analitičko-interpretativnom metodom, izvorima i literaturom, u radu donosimo prikaz zadaća zbora savjetnika¹⁵ u materiji upravljanja crkvenim dobrima.

1. Dijecezanski biskup i tijela suradnje u upravljanju crkvenim dobrima

Nikola Škalabrin u uvodu komentara Naslova II., V. knjige Zakonika, kann. 1273–1289 donosi: »Za upravljanje crkvenim dobrom mjerodavan je samo onaj kome je tu dužnost i pravo podijelilo ili crkveno pravo, po službi koju u Crkvi obnaša, ili mjerodavni crkveni poglavar. Djelokrug upravitelja crkvenim dobrom određen je kanonskim propisima općeg i partikularnog prava, mimo kojih propisa upravitelj nije mjerodavan da bilo što učini ili poduzme u ime crkvene pravne osobe kojoj odnosno dobro pripada.«¹⁶ Na temelju tog načela

(kan. 833, 4°); 5) vrši zadaće vlastite prezbiterskom vijeću, koje prestane kad je stolica prazna, do osnivanja novog vijeća u roku od godinu dana nakon što novi biskup preuzme biskupiju (usp. kan. 501, § 2); 6) izražava vlastiti pristanak dijecezanskom upravitelju glede triju okolnosti: a) dozvole za ekskardinaciju i inkardinaciju, kao i dopuštenja kleriku da prijeđe u drugu partikularnu Crkvu, ali po isteku jedne godine otkako je biskupska stolica ostala prazna (usp. kan. 272); b) uklanjanja sa službe kancelara ili drugih bilježnika kurije (usp. kan. 485); c) davanja otpusnog pisma kandidatima za primanje svetih redova (usp. kan. 1018, § 1, 2°); 7. papinski izaslanik pita za mišljenje neke članove zbora savjetnika prigodom imenovanja novoga dijecezanskog biskupa ili biskupa koadjutora (usp. kan. 377, § 3); 8) prisustvuje kanonskom preuzimanju biskupije novog biskupa (usp. kan. 382, § 3) te preuzimanju službe biskupa koadjutora i pomoćnoga biskupa (prema kan. 404). Vidi više u: Luigi CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, I, 524–535.

¹⁴ Zbor savjetnika, kada predstavlja prezbitersko vijeće i po nalogu istoga, pozvan je izraziti dijecezanskom biskupu vlastito mišljenje glede: a) osnivanja, ukidanja i obnavljanja župa (usp. kan. 515, § 2); b) gradnje nove crkve (usp. kan. 1215, § 2); c) svođenja na svjetovnu upotrebu neke crkve (usp. kan. 1222, § 2); d) određivanja normi za biskupiju koje se odnose na uzdržavanje klera (odrediti svote na teret raznih ustanova, umanjenje tih obveza, načine dodjele dodatnih bodova, itd.); e) svakoga drugog pitanja koje je u mjerodavnosti prezbiterskog vijeća i od njega prema svom statutu povjereno zboru savjetnika. Usp. Luigi CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, I, 614. U Pravilniku zbora savjetnika Milanske biskupije u čl. 5 određeno je i sljedeće: »Na kraju godine Zbor savjetnika daje izvještaj Prezbiterskom vijeću o svojem djelovanju, pastoralnim kriterijima koji su nadahnjivali to djelovanje i o usmjerenjima za pojedine predmete koje mu je povjerilo Prezbitersko vijeće«, Regolamento del Collegio dei Consultori della Diocesi di Milano, čl. 5, u: RAZNI AUTORI, *Partecipazione e corresponsabilità nella Chiesa. I Consigli diocesani e parrocchiali*, 200–206.

¹⁵ Iako zakonodavac predviđa zajedničku mjerodavnost zbora savjetnika i ekonomskog vijeća u materiji upravljanja crkvenim dobrima, autor se u članku zbog njihovih različitih zadaća i djelovanja ograničava na promatranje zbora savjetnika.

¹⁶ Nikola ŠKALABRIN, *Vremenita crkvena dobra*, Đakovo, 2008., 73.

lako se razabere da nijedan upravitelj u svojem djelovanju nije samostalan i neovisan, nego je vezan propisima općeg i partikularnog prava, a osim toga nužno je podređen nadzoru više mjerodavne vlasti (višega crkvenog poglavara), kojoj je o svemu dužan podnijeti račune i pred kojom ima punu moralnu, materijalnu, stegovnu (usp. npr. kann. 193; 1741, 5°), pa i kaznenu odgovornost (usp. npr. kann. 1377; 1389).¹⁷

Na temelju općeg prava jasno se razlikuju četiri *razine* i različiti *subjekti* upravljanja crkvenim dobrima: 1) na razini opće Crkve zadaća upravljanja pripada rimskom prvosvećeniku (usp. kan. 1273); 2) na razini između opće i partikularne Crkve, dobrima što pripadaju različitim biskupijama upravlja se prema prikladno usklađenim odredbama dijecezanskih biskupa kojih se to tiče (usp. kan. 1275); 3) na razini partikularne Crkve dijecezanski biskup nema u pravom smislu upraviteljske odgovornosti nad dobrima koja se nalaze u njegovoj biskupiji, nego obvezu nadzora nad dobrima javnih pravnih osoba podložnih njegovoj jurisdikciji (usp. kan. 1276). Za biskupijska dobra dijecezanski biskup mora imenovati ekonomu sa zadaćom upravljanja dobrima (usp. kan. 494, § 1). Ipak, dijecezanski biskup je onaj koji »postavlja« čine upravljanja od veće važnosti i čine izvanrednog upravljanja za biskupijska dobra (usp. kan. 1277); 4) na razini javnih pravnih osoba općenito, bilo da su podložne Apostolskoj Stolici ili dijecezanskom biskupu, vrijedi načelo da je onaj tko je odgovoran za upravu ujedno i upravitelj dobara same pravne osobe (usp. kan. 1279).¹⁸

S obzirom na temu istraživanja, možemo reći da je dijecezanski biskup, snagom svoje pastirske vlasti, prvi koji je odgovoran za upravljanje biskupijskim dobrima te dobrima javnih pravnih osoba koje su mu podložne. »Dijecezanskom su biskupu pridruženi i drugi ordinariji u smislu kan. 134, §§ 1–2, tj. generalni vikar i biskupski vikar.«¹⁹ Prema odredbi kan. 1276, § 1 mjesni ordinariji prije svega imaju dužnost pažljivo (*sedulo*) nadzirati upravljanje spomenutim dobrima, uz poštovanje zakonitih naslova koji ordinariju daju veća prava, kao npr. u slučaju redovničke kuće biskupijskog prava i samosvojnih samostana (usp. kan. 637).²⁰

Budući da su *crkvena dobra* (usp. kan. 1257, § 1) javna crkvena dobra, odnosno ona dobra koja dotiču javni interes, za njihovo upravljanje kanonsko uređenje predviđa održavanje točno određene procedure pa tako i obveze

¹⁷ Usp. *Isto*, 73; Ivan ROGIĆ, *Imovinsko pravo Katoličke crkve* (pro manuscripto), Đakovo, 1960., 63.

¹⁸ Usp. Velasio DE PAOLIS, *I beni temporalis della Chiesa*, Bologna, 2017., 188.

¹⁹ Usp. Luigi CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, II, 568.

²⁰ Vidi više u: Velasio DE PAOLIS, *I beni temporalis della Chiesa*, 205–208.

koju pokreće zakonodavac u kan. 1277: »Dijecezanski biskup mora, kad je riječ o obavljanju poslova upravljanja koji su s obzirom na gospodarsko stanje biskupije od veće važnosti, pitati za savjet ekonomsko vijeće i zbor savjetnika; ipak, biskupu je potreban pristanak toga vijeća i zbora savjetnika, osim u slučajevima koji su posebno navedeni u općem pravu ili ispravama utemeljenja, i za poslove izvanrednog upravljanja. Ali, zadaća je biskupske konferencije da odredi koji poslovi treba da se smatraju poslovima izvanrednog upravljanja.« U kan. 1277 zakonodavac pokreće temu *opreza* i *procedura*, što ih treba vjerno obdržavati kod čina koji su »s obzirom na gospodarsko stanje biskupije od veće važnosti« i kod »čina izvanrednog upravljanja«. Dakle, za čine od veće važnosti dijecezanski biskup *mora pitati za savjet* ekonomsko vijeće i zbor savjetnika, a za čine izvanrednog upravljanja *potreban mu je pristanak* ekonomskog vijeća i zbora savjetnika.²¹

Za ispravnu primjenu kan. 1277 mogu poslužiti i neki povijesno-pravni izvori. Nikola Škalabrin ističe da već u »Gracijanovom Dekretu i u Dekretalima nalazimo dvije upute koje su još uvijek na snazi: 1. obvezu biskupa da drugima prepusti zadaću upravljanja crkvenim dobrima i da sebi pridržati funkciju natpregleda (superrevizije) i kontrole; 2. obvezu savjetovanja sa zbornim tijelom (katedralni kaptol) za čine od veće važnosti. Zakonik iz 1917. dodao je katedralnom kaptolu, koji je zadržao svoje funkcije 'biskupovog senata' i za glavne čine upravljanja (kan. 391; 1532, §§ 3–4), novo vijeće (*consilium*) za upravljanje crkvenim dobrima, sastavljeno od dviju ili više osoba stručnih i u građanskom pravu, od kojeg je biskup trebao tražiti savjet za čine od veće važnosti. To je vijeće svaki ordinarij trebao osnovati u svom biskupskom gradu (kan. 1520). Taj se primjer dvostrukog upravljanja tumači krizom u kojoj su se već nalazili kanonički kaptoli i dosljednom teškoćom da se među kanonicima nađu mjerodavne osobe koje su u stanju pomoći biskupu u upravljanju. Zakonodavac je predvidio slično tijelo za upravljanje imovinom neke crkve (*consilium fabricae ecclesiae*: kan. 1183) i za upravljanje vremenitim dobrima sjemeništa (*coetus deputatorum*: kan. 1359).«²²

²¹ Komentar kan. 1277 vidi u: Luigi CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, II, 569–572; RAZNI AUTORI, *Codice di diritto canonico commentato, Quaderni di diritto ecclesiale* (ur.), Ancora, Milano, ³2009., 1015–1016; Zoila COMBALÍA, *Can. 1277*, u: INSTITUTO MARTÍN DE AZPILICUETA – FACULTAD DE DERECHO CANÓNICO UNIVERSIDAD DE NAVARRA, *Comentario exegético al Código de derecho canónico*, IV/1, Ángel Marzosa – Jorge Miras – Rafael Rodríguez-Ocaña (ur.), Navarra, ³2002., 118–120; RAZNI AUTORI, *Codice di diritto canonico e leggi complementari commentato*, Juan Ignacio Arrieta (ur.), Roma, 2004., 847; Velasio DE PAOLIS, *I beni temporali della Chiesa*, 208–209; Nikola ŠKALABRIN, *Vremenita crkvena dobra*, 90–97.

²² Nikola ŠKALABRIN, *Vremenita crkvena dobra*, 94.

Isti autor smatra da spomenute odredbe iz povijesno-pravnih izvora jasno očituju brigu zakonodavca za crkvena dobra, koja postaju objektom pozornosti i skrbi od strane više osoba.²³ Djelovanja onih koji se na različit način brinu za vremenita dobra ne miješaju se: *ekonom* ili *upravitelj* mora se brinuti za redovito upravljanje (npr. čuvanje imovine, ubiranje plodova i njihovu upotrebu prema uputama što se nalaze u kanonskim odredbama, statutima ili zakonitim običajima i dr.); *vijeće za upravljanje* (ekonomsko vijeće i zbor savjetnika) treba se ograničiti na davanje savjeta ili pristanka – već prema pojedinim slučajevima – poglavaru ili ekonomu; *poglavar*, ako ekonom postoji, ima zadaću nadzora, a kanonske mu odredbe dopuštaju i da zamijeni ekonomu u slučaju nezakonitog obavljanja službe.²⁴

Na temelju kan. 1277 treba držati da kanonsko uređenje daje posebnu važnost razlici između *redovitog* i *izvanrednog* upravljanja, i to zbog posebnih uvjeta određenih za zaštitu javnog interesa. U kanonskom uređenju razlika između čina redovitog i izvanrednog upravljanja uvedena je praksom Kongregacije koncila 1788. godine.²⁵ Zakonik iz 1917. potvrdio je tu praksu u kan. 1527, u kojem se donosi obveza za upravitelje crkvenih dobara da »za valjanost« traže ovlaštenje (*facultas*) mjesnog ordinarija za čine izvanrednog upravljanja.²⁶ Važeći Zakonik je glede tog predmeta uveo značajnu promjenu. Npr. opći zakonodavac u kan. 492 za svaku biskupiju zadržao je obvezu osnivanja *biskupijskoga ekonomskog vijeća*, u kan. 1280 odredio je da sve pravne osobe, javne i privatne, trebaju imati slično vijeće ili tijelo sastavljeno od barem dvojice savjetnika za pomoć upravitelju u obavljanju njegove službe te je prenio nekadašnje ovlasti katedralnih kaptola na dva različita kanonska tijela: na *prezbiterско vijeće*, koje sačinjava »biskupov senat« (usp. kan. 495), i na *zbor savjetnika* (usp. kan. 502), kojem daje iznimno važne zadaće u upravljanju dobrima biskupije (usp. kann. 494, §§ 1–2; 1277; 1292, §§1 i 4; 1295; 1297)²⁷ i javnih pravnih osoba koje su podložne dijecezanskom biskupu (usp. kan. 1276).

Dakle, prema općem pravu predviđena su dva obvezatna tijela sudjelovanja, suradnje i suodgovornosti u upravljanju crkvenim dobrima na bisku-

²³ Usp. *Isto*, 94–95.

²⁴ Usp. *Isto*.

²⁵ Usp. SACRA CONGREGATIO CONCILII, *Asculana*, 21 iuni, 12 iuli 1788, ad VI, VII, et 17 ian., 7 febr. 1789.

²⁶ Usp. *Codex Iuris Canonici*, PII X P. M. iussu digestus, Benedicti P. XV auctoritate promulgatus, kan. 1527, § 1, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 9 (1917) 2; hrvatski prijevod: *Kodeks kanonskoga prava s izvorima 1917*, Zagreb, 2007. (dalje: CIC-1917).

²⁷ Usp. Nikola ŠKALABRIN, *Vremenita crkvena dobra*, 95–96.

pijskoj razini: *biskupijsko ekonomsko vijeće* i *zbor savjetnika*.²⁸ Njihova je osobita zadaća usmjerena na davanje *pristanaka* i *savjeta* kad se u materiji upravljanja crkvenim dobrima pojavljuje procedura za čine izvanrednog upravljanja (usp. kann. 1277; 1281, § 1), otuđenje (usp. kan. 1292), poslove kojima se može pogoršati imovinsko stanje pravne osobe (usp. kan. 1295) i zakup (usp. kan. 1297). Kako bi se ostvarilo sudjelovanje, odgovornost i suodgovornost u materiji upravljanja dobrima, zbor savjetnika, kao i biskupijsko ekonomsko vijeće,²⁹ imaju zadaću pomagati dijecezanskom biskupu u upravljanju dobrima biskupije i javnih pravnih osoba koje su mu podložne na način: 1) izražavanja vlastitog *pristanaka* (usp. kann. 1277; 1292, §§ 1 i 4; 1295; 1297) i 2) izražavanja vlastitog *savjeta* (usp. kann. 1277; 494, §§ 1–2) za poslove određene pravom što ih namjerava poduzeti bilo sam dijecezanski biskup, kao pravni zastupnik biskupije, bilo neki upravitelj ili ekonom javnih pravnih osoba koje su podložne dijecezanskom biskupu.³⁰

2. Zadaće zbora savjetnika u izražavanju vlastitoga *pristanaka*

Da bi zbor savjetnika dijecezanskom biskupu mogao pružiti pomoć u materiji upravljanja dobrima izražavajući *vlastiti pristanak*, dijecezanski biskup dužan je sazvati zbor savjetnika na način određen u kan. 166.³¹ Kad se ostvari zakoniti saziv, zbor savjetnika pristupa glasovanju na dan, u sat i u sjedištu koji su bili određeni. Dijecezanski biskup mora paziti da se strogo primijeni odredba kan. 119, koja određuje *quorum* prisutnih, a to je većina onih koje se moralo pozvati, osim ako je odredbom pravilnika zbora savjetnika određeno nešto drugo. »Pristanak« koji, prema odredbi prava, mora izraziti zbor savjetnika, kao takav jest *zborni čin* u strogom smislu, zbog čega nije dovoljno tražiti mišljenje pojedinih osoba niti ga pojedine osobe mogu iznijeti odvojeno svaka za

²⁸ Npr. o zadaći zbora savjetnika i biskupijskoga ekonomskog vijeća u upravljanju biskupijskim dobrima na području Crkve u Italiji vidi u: Francesco GRAZIANI, *Il ruolo del Collegio dei consultori e del Consiglio diocesano per gli affari economici nell'amministrazione dei beni diocesani*, u: *Quaderni di diritto ecclesiale*, 31 (2018.) 3, 338–459.

²⁹ Vidi više u: Nikola ŠKALABRIN, *Ekonomsko vijeće i ekonom*, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, 130 (2002.) 5, 309–312; Nikola ŠKALABRIN, *Ekonomsko i pastoralno vijeće*, u: *Bogoslovska smotra*, 70 (2000.) 1, 111–128.

³⁰ »Traženje pristanaka ili savjeta *obvezno* je ne samo za crkvene poglavare, koji vrše javnu vlast upravljanja, nego i za predsjednike društava i za upravitelje crkvenim dobrima u slučajevima koje propisuje pravo ili vlastiti statuti«, Luigi CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, I, 167.

³¹ Komentar kan. 166 vidi u: Luigi CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, I, 224–225.

sebe. Nužno je zajedničko vijećanje ostvareno većinom glasova. Članovi zbora savjetnika koji su pozvani dati svoj *pristanak* vezani su trostrukom obvezom, moralnom i pravnom: 1) iznijeti vlastito mišljenje,³² *pristanak* (ili neslaganje); 2) izraziti svoj *pristanak* (ili neslaganje) otvoreno, s osjećajem odgovornosti, tj. potrebno je svakom članu zbora savjetnika omogućiti potpunu slobodu i ni na koji način, niti izravno niti neizravno, ograničavati je ili uvjetovati; 3) brižljivo čuvati tajnu, ako to traži ozbiljnost poslova, a nije isključeno i da dijecezanski biskup tajnu nametne (usp. kan. 127, § 3).³³

Kvorum glasova za valjanost *pristanka* je apsolutna većina prisutnih, a ne većina važećih glasova, jer je tako izričito propisano u kan. 127, § 1. U slučaju da se prigodom prvog glasovanja ne postigne većina glasova, a u drugom dođe do jednakosti glasova, Luigi Chiappetta postavlja pitanje: Može li dijecezanski biskup, predsjednik jednog i drugog vijeća (usp. kann. 492, § 1; 502, § 2), riješiti to pitanje svojim glasom u smislu kan. 119, 2°? Odgovor na to pitanje je negativan. Dijecezanski biskup po pravu predsjednika ekonomskom vijeću i zboru savjetnika, ali on nije član niti jednog niti drugog vijeća. Između dijecezanskog biskupa i tih dvaju vijeća koja mu pomažu postoji jasna razlika zbog koje on ne može sudjelovati u glasovanju niti razriješiti svojim glasom moguću jednakost u drugom glasovanju. Isti autor, kao potvrdu negativnog odgovora, donosi odgovor Papinske komisije za tumačenje zakonskih tekstova od 14. svibnja 1985. godine.³⁴

Na temelju *općih odredaba* jasno proizlazi da obveza *pristanka* pravno veže dijecezanskog biskupa koji ne može, zbog same »valjanosti«, djelovati protiv mišljenja što je formulirano i izraženo u zakonitoj proceduri. Isto tako, dijecezanski biskup ne može sam sebi dati oprost od obveze traženja *pristanka*. Kan. 87 priznaje dijecezanskom biskupu vlast opraštanja od stegovnih zakona Crkve, kako *općih* tako i *krajevnih*, a prema odredbi kan. 91 on može tu vlast vršiti nad drugima te nad samim sobom. Primjenjujući navedene kanone na tu materiju, dijecezanski biskup ipak ne može sebi dati oprost, u nekom po-

³² »Suzdržanost je po sebi zabranjena, osim ako za to postoje opravdani razlozi. Poglavar može, od svoje strane, poticati obvezu (pa i zapovijedu: kan. 49): to kan. 127, § 3 izričito tvrdi: 'poglavar, dakako, može zahtijevati da se izvrši ta obveza', a obveza se u tekstu odnosi kako na savjet koji treba izreći tako i na tajnu koju treba čuvati«, Luigi CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, I, 167.

³³ Usp. *Isto*.

³⁴ »*Dvojba*: Da li sam poglavar, kada se u pravu određuje da je poglavaru za postavljanje čina potreban *pristanak* nekog vijeća ili zbora osoba, prema odredbi kan. 127, § 1, ima pravo glasovati s ostalima barem da razriješi jednakost glasanja. – *Odgovor*: Negativno«, *Communicationes*, 17 (1985.) 2, 262. Usp. Luigi CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, I, 168.

sebnom slučaju, od obveze traženja »pristanaka« propisana zakonom. Potvrdu nemogućnosti davanja oprosta treba gledati i u smislu kan. 86 koji kaže: »Od zakona koji određuju bitne sastavnice pravnih ustanova ili pravnih čina ne može se dati oprost.« U tom slučaju riječ je o *konstitutionnom elementu* sposobnosti dijecezanskog biskupa da može postaviti neki pravni čin.³⁵

Kad dijecezanski biskup nema »pristanak« zbora savjetnika, bilo zbog toga što oni nisu bili pitani ili nisu bili zakonito sazvani, ili zbog toga što su iznijeli negativno mišljenje (dali negativan glas) – eventualni čin što ga dijecezanski biskup »postavi« bio bi nevaljan i ne može se ukrijepiti nekim naknadnim pristankom.³⁶ Takav čin će se morati ponoviti »prema odredbi prava«. Ako zbor savjetnika u većini izrazi negativno mišljenje, odbijajući dati vlastiti pristanak, dijecezanskom biskupu ne preostaje ništa drugo nego djelovati u skladu s mišljenjem zbora savjetnika ili se suzdržati od čina što ga je namjeravao »postaviti«. Dakle, da bi dijecezanski biskup mogao izvršiti ili dopustiti određene čine izvanrednog upravljanja i otuđenja (usp. npr. kann. 1277; 1292, §§ 1 i 4; 1295), ne samo da treba tražiti pristanak zbora savjetnika (i biskupijskog ekonomskog vijeća) nego od istog treba i dobiti valjani pristanak.

Na temelju općeg prava zbor savjetnika pozvan je dijecezanskom biskupu očitovati vlastiti *pristanak* glede:

1) čina izvanrednog upravljanja što ih postavlja dijecezanski biskup kao upravitelj biskupije ili druga biskupijska »tijela« (javne pravne osobe), onako kako je odredila biskupska konferencija (usp. kan. 1277). Razlika između *redovitog*³⁷ i *izvanrednog*³⁸ upravljanja temeljna je u kanonskom pravu ne samo zbog različite

³⁵ Vidi: Luigi CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, I, 168.

³⁶ »O tome se već govorilo u 18. pravilu *Regula Iuris* Dekretala Bonifacija VIII.: *Non firmitur tractu temporis quod de iure ab initio non subsistit* (Što je ništavo od početka, ne može tijekom vremena postati pravovaljano)«, Luigi CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, I, 166.

³⁷ Čini *redovitog upravljanja (actus ordinariae administrationis)* »jesu svi oni čini koji se odnose na čuvanje imovinskih dobara i na njihovo redovito korištenje, kao npr.: ubiranje prihoda; prodaja plodova zemlje; davanje u zakup na vrijeme kraće od 9 godina; kupovanje potrošnih sredstava potrebnih za redovito upravljanje imovinom; stjecanje potrebnih stvari za gospodarstvo ili za upravljanje imovinom; plaćanje poreza; plaćanje osiguranja protiv šteta i elementarnih nepogoda; redoviti popravak nekretnina, itd.«, Luigi CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, II, 570.

³⁸ Općenito se može reći, na temelju kan. 638, § 3, da su čini *izvanrednog upravljanja (actus extraordinariae administrationis)* oni kod kojih se može pogoršati imovinsko stanje pravne osobe, kao što su: »stjecanje, otuđenje ili zamjena nepokretnih dobara; stjecanje ili otuđenje pokretnih dobara od znatne vrijednosti; otuđenje dobara koja na temelju zakonitog upisa tvore osnovnu imovinu (kan. 1291); otuđenje dragocjenih stvari (kan. 1292, § 2); odbijanje ili prihvaćanje nasljedstva ili darova koji se sastoje od nepokretnog dobra, ali i od pokretnog dobra od vrijednosti, napose ako su opterećena nekim obvezama ili

važnosti jednog i drugog nego i zato što se u obavljanju poslova ili, još bolje, u postavljanju čina izvanrednog upravljanja, moraju obdržavati pravne formalnosti za samu njihovu *valjanost*. Važeći Zakonik hotimično ne određuje nikakav kriterij glede spomenute razlike³⁹ te konkretno određivanje o tome, to jest koji bi se čini trebali smatrati činima izvanrednog upravljanja prepusta biskupskoj konferenciji (usp. kan. 1277) i dijecezanskom biskupu (usp. kan. 1281, § 2).

U vezi s kan. 1277 Hrvatska biskupska konferencija je 1994. godine donijela dopunsku odredbu te odredila: »U smislu kan. 1277 treba smatrati činima izvanredne uprave ove čine: 1. Zamijeniti nepokretna dobra, njima jamčiti ili ih dati kao zalog za isplatu duga ako prelaze najvišu svotu koju je odredila Hrvatska Biskupska Konferencija; 2. Zamijeniti ili dati u zalog za isplatu duga umjetničke ili povijesne dragocjenosti i zavjetne darove; 3. Uzeti u zajam svote novca koje prelaze najmanju svotu određenu od Hrvatske Biskupske Konferencije u smislu kan. 1292, § 1.«⁴⁰ Dopunska odredba Hrvatske biskupske konferencije iz 1994. godine, za razliku od nekih drugih biskupskih konferencija, kao npr. Talijanske biskupske konferencije,⁴¹ bila je nepotpuna. Stoga su biskupi o spomenutom nedostatku raspravljali na izvanrednom zasjedanju Hrvatske biskupske konferencije od 24. siječnja 2007. godine i glede tog pitanja donijeli novu dopunsku odluku,⁴² koja nije objavljena u službenom glasilu Hrvatske biskupske konferencije, ali je spominju pojedini dijecezanski biskupi u odlukama za čine izvanrednog upravljanja na biskupijskoj razini.⁴³

uvjetima; gradnja zgrada; izvanredan popravak nepokretnih dobara: popravak crkve, kapelice, župnog doma, vjeronaučne dvorane i sl.; davanje u zakup nepokretnih dobara na vrijeme dulje od 9 godina; uzimanje zajma i zaduživanje; zasnivanje hipoteke; aktivne i pasivne parnice (kan. 1288)«, Luigi CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, II, 569–570.

³⁹ Usp. *Communicationes*, 16 (1984.) 1, 33.

⁴⁰ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Dopunske odredbe Hrvatske biskupske konferencije uz Zakonik kanonskog prava*, u: *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije*, 1 (1994.) 2, 10.

⁴¹ Usp. Luigi CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, II, 570.

⁴² U Priopćenju s izvanrednog Plenarnog zasjedanja Hrvatske biskupske konferencije u Zagrebu, održanom 24. siječnja 2007. godine, stoji samo sljedeće: »Raspravljalo se o nekim odredbama za upravljanje vremenitim dobrima Crkve, osobito onima koja su dobivena povratom oduzete crkvene imovine za vrijeme jugoslavenskih komunističkih vlasti«, *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije*, 15 (2007.) 1, 25; vidi također: <http://www.ika.hr/index.php?prikaz=vijest&ID=91628> (6. III. 2018.).

⁴³ Na novu odluku Hrvatske biskupske konferencije poziva se npr. mons. Marin Srakić, dijecezanski biskup Đakovačke i Srijemske biskupije, u svojem Dekretu od 15. ožujka 2007. godine kojim se uređuje pitanje izvanrednog upravljanja vremenitim crkvenim dobrima. Usp. *Izvanredno upravljanje vremenitim crkvenim dobrima*, Dekret broj 600/2007, od 15. ožujka 2007., u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, 135 (2007.) 3, 267.

Nakon nove dopunske odredbe Hrvatske biskupske konferencije pojedini dijecezanski biskupi pristupili su uređenju čina izvanrednog upravljanja vremenitim crkvenim dobrima u biskupijama koje su im povjerene na upravljanje.⁴⁴ Biskupi u svojim odlukama, za *valjanost* čina izvanrednog upravljanja, naglašavaju da uvijek treba tražiti i dobiti pismeno odobrenje dijecezanskog biskupa, a molbi za odobrenje treba priložiti mišljenje ekonomskog vijeća dotične javne pravne osobe.⁴⁵

Glede čina redovitog upravljanja, koji su s obzirom na gospodarsko stanje biskupije *od veće važnosti*, dijecezanski biskup mora se samo posavjetovati s biskupijskim ekonomskim vijećem i zborom savjetnika. Za poslove »od veće važnosti« pravni savjetnici u izradi važećeg Zakonika nisu smatrali prikladnim navesti kriterij određivanja, nego su smatrali da je dovoljno ono što stoji u kan. 1277, tj. »s obzirom na gospodarsko stanje biskupije«⁴⁶;

2) čina otuđenja crkvenih dobara čija vrijednost prelazi minimalnu svotu određenu od biskupske konferencije ili stvari darovanih Crkvi zavjetom te umjetničkih i povi-

⁴⁴ Kao referentni primjer donosimo odluku za Zagrebačku nadbiskupiju: »U Zagrebačkoj nadbiskupiji za crkvene javne pravne osobe koje su pod jurisdikcijom zagrebačkog nadbiskupa (kao na primjer: župe, samostalne crkve i kapele, svetišta, sjemeništa, Prvostolni kaptol, Zbor prebendara, Svećenički dom, javna vjernička društva, zaklade i druge) poslovi izvanrednog upravljanja: 1. otuđenje nekretnina bilo koje vrijednosti (usp. kann. 1291–1292); 2. otuđenje pokretnih dobara u vrijednosti većoj od 50.000,00 kn; 3. čini kojima se može pogoršati imovinsko stanje pravne osobe, kao što su npr. davanje na korištenje, koncesija, ustupanje prava na neku nekretninu, renta, zakup, hipoteka, zajam, jamstvo, zaduživanje, posudba, zamjena vlasništva, služnost (usp. kan. 1295); 4. stjecanje nekretnina oneroznim ugovorom; 5. promjena namjene korištenja nekretnina; 6. primanje nasljedstava, zaklada i legata; 7. odbijanje donacija, nasljedstava legata i prava općenito; 8. gradnje, rekonstrukcije, restauracije i konzervatorske sanacije, izvanredno održavanje bilo koje vrijednosti crkava i crkvenih objekata; 9. svaki čin koji se odnosi na nepokretna ili pokretna dobra umjetničke, povijesne, kulturne ili sakralne vrijednosti; 10. započinjanje, nastavljanje ili ustupanje poduzetničke ili trgovačke aktivnosti; 11. zaduženje bilo koje vrste kod banaka, fizičkih ili pravnih osoba ili ustanova; 12. dodavanje novih stavki izdataka osim navedenih u odobrenom proračunu; 13. zapošljavanje osoblja i sklapanje ugovora za usluge koje nisu prigodnog karaktera; 14. pokretanje parnice pred sudbenim vlastima, administrativnim i upravnim tijelima, posebno pred državom (usp. kan. 1288); 15. gradnja crkve, kapele ili drugog crkvenog objekta (usp. kan. 1215); 16. primanje na stan u crkvenoj zgradi (župnoj, sjemenišnoj, kanoničkoj, prebendarskoj ili drugoj) bilo koje osobe«, *Izvanredno upravljanje vremenitim crkvenim dobrima*, u: *Službeni vjesnik Zagrebačke nadbiskupije*, 95 (2008.) 1, 47.

⁴⁵ Vidi npr. *Izvanredno upravljanje vremenitim crkvenim dobrima*, u: *Službeni vjesnik Zagrebačke nadbiskupije*, 95 (2008.) 1, 47. O postupanju na biskupijskoj razini i dobivanju dopuštenja od strane dijecezanskog biskupa vidi: Antonio NERI, *Legislazione canonica e prassi della Congregazione per il Clero per le alienazioni di beni immobili: dialogo tra Santa Sede e Chiese particolari*, u: <http://www.clerus.va/content/clerus/it/notizie/mons--neri-al-convegno-cei-per-economia--sapienza-dellamministrar.html>, Naslov 7.a-11 (6. II. 2018.).

⁴⁶ Usp. *Communicationes*, 16 (1984.) 1, 33; *Communicationes*, 36 (2004.) 1, 26–29.

jesno dragocjenih stvari (usp. kan. 1292). Važeći Zakonik sadrži više odredaba za uređivanje otuđenja, napose u kann. 1291 – 1296.⁴⁷ U slučaju otuđenja potrebno je naglasiti: 1) nužnost dopuštenja za *valjanost* otuđenja i 2) određivanje iznosa iznad kojeg se zahtijeva dopuštenje.⁴⁸

Prema odredbi kan. 1292, § 1 mjerodavna vlast za davanje *dopuštenja* kada je riječ o pravnim osobama »podložnim dijecezanskom biskupu« jedino je sam dijecezanski biskup, dakle, isključeni su njegovi vikari.⁴⁹ Antonio Neri u tom smislu pojašnjava: »ako dozvolu na biskupijskoj razini odobri neki dijecezanski ordinarij koji nije biskup, da bi taj čin bio valjan potrebno je prethodno biskupovo podjeljivanje ovlasti ili 'posebnog naloga', budući da je dijecezanski biskup jedina vlast nadležna za takve poslove (usp. kan. 1292, § 1). U svakom slučaju mora se vidjeti izričita (afirmativna) volja dijecezanskog biskupa kod davanja dopuštenja od strane Svete Stolice.«⁵⁰ Subjekt koji dijecezanskom biskupu podnosi molbu za otuđenje uvijek je pravni zastupnik tijela zainteresiranog za dopuštenje, kao npr. župnik, ravnatelj biskupijske ustanove za uzdržavanje klera i drugih crkvenih službenika, rektor sjemeništa, predsjednik javnog vjerničkog društva i dr. Upravo pravni zastupnik dopuštenje traži najprije od dijecezanskog biskupa – koji prije nego li ga dade mora dobiti pristanak zbora savjetnika i ekonomskog vijeća – a zatim se treba još zatražiti i dopuštenje Svete Stolice, ako je riječ o stvarima koje se odnose na kan. 1292, § 2.

U kan. 1292, § 1 zakonodavac povjerava *biskupskoj konferenciji* određivanje iznosa iznad kojeg se zahtijeva dopuštenje mjerodavne vlasti. Biskupskoj konferenciji pripada određivanje iznosa *ispod* kojeg se ne zahtijevaju posebni propisi te iznosa *iznad* kojeg je nužno dopuštenje Svete Stolice.⁵¹ Velasio De

⁴⁷ Komentar kann. 1291–1298 vidi u: Velasio DE PAOLIS, *I beni temporalis della Chiesa*, 254–294.

⁴⁸ Tko otuđi crkvena dobra bez propisanog dopuštenja, čini kažnjivo djelo koje se kažnjava pravednom kaznom prema odredbi kan. 1377. Tumačenje kan. 1377 vidi u: Nikola ŠKALABRIN, *Kaznene mjere u Crkvi*, Đakovo, 2004., 146–147.

⁴⁹ Valja napomenuti da dopuštenje ne može dati *dijecezanski upravitelj* jer je »iz njegove vlasti isključeno sve ono što mu ne pripada po naravi stvari ili po pravnim odredbama«, a i sam zakonodavac u kan. 1292, § 1 izričito navodi *dijecezanski biskup*. Usp. KONGREGACIJA ZA BISKUPE, Direktorij za pastoralnu službu biskupa »Apostolorum successores«, br. 240, u: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cbishops/documents/rc_con_cbishops_doc_20040222_apostolorum-successores_it.html (8. III. 2018.).

⁵⁰ Antonio NERI, *Legislazione canonica e prassi della Congregazione per il Clero per le alienazioni di beni immobili: dialogo tra Santa Sede e Chiese particolari*, Naslov 7a.

⁵¹ »Za redovničke je ustanove određivanje mjerodavnog poglavara prepušteno vlastitom pravu (kan. 638, § 3). Ipak, iznos iznad kojeg se treba obratiti Svetoj Stolici fiksiran je od same Svete Stolice, to jest od Kongregacije za ustanove posvećenog života, kako se jasno tvrdi u kan. 638, § 3. Naprotiv, na nutarnji autoritet same ustanove spada određivanje srednjeg iznosa, za koji se zahtijeva dopuštenje nutarnjeg autoriteta ustanove. U stvari, biskupska konferencija po sebi nema autoritet nad nutarnjim životom redovničkih

Paolis napominje da treba razlikovati najmanji, srednji i najveći iznos.⁵² »Ako se nalazimo u okviru najmanjeg iznosa, nije određena nužnost bilo kakvog dopuštenja; ako smo u okviru srednjeg iznosa, mjerodavni autoritet za davanje dopuštenja precizira se statutima ili je to isti dijecezanski biskup za pravne osobe koje su mu podložne, ali s pristankom ekonomskog vijeća i zbora savjetnika; ako smo iznad okvira srednjeg iznosa, zahtijeva se, osim načina postupanja određenog za srednji iznos, još i dopuštenje Svete Stolice.«⁵³ »Prema tome, mjerodavni autoritet za davanje dopuštenja za valjano otuđenje dobara određuje se prema vrijednosti dobara (stvari) koja se žele otuđiti i prema naravi osobe kojoj dobra pripadaju.«⁵⁴

U vezi s kan. 1292, § 1 Hrvatska biskupska konferencija 1994. godine donijela je dopunsku odredbu te odredila kao najmanji iznos 100.000, a kao najveći 300.000 američkih dolara.⁵⁵ Na Izvanrednom plenarnom zasjedanju Hrvatske biskupske konferencije u Zagrebu, održanom 2. ožujka 2006. godine, donesena je nova odluka o najvećoj i najmanjoj svoti te je sada najveća svota 1.000.000, a najmanja 150.000 eura.⁵⁶

Prema tomu, kada je vrijednost dobara predloženih za otuđenje *ispod granice najmanjeg iznosa* nije potrebno ničije dopuštenje, prema općem pravu. Međutim, partikularno pravo može odrediti nužnost dopuštenja dijecezanskog biskupa. U slučaju kada je vrijednost dobara predloženih za otuđenje *u granicama*

ustanova. Osim toga, kan. 1292, § 1 spašava odredbu kan. 638, § 3, to jest on ne obvezuje redovničke ustanove. Kan. 638, § 3 izričito kaže da na Svetu Stolicu spada da odredi najveći iznos iznad kojeg se zahtijeva dopuštenje Svete Stolice. Različita normativa, osim što poštuje samostalnost redovničkih ustanova (kan. 586), odgovara i zahtjevima istih, bilo zbog zavjetovanog siromaštva, bilo zbog minimuma jednakosti koji se zahtijeva unutar ustanova koje su katkada raširene po cijelom svijetu. Međutim, dok Sveta Stolica ne fiksira taj iznos, redovničke će se ustanove pridržavati iznosa koji je odredila nacionalna biskupska konferencija, kako je odlučila sama mjerodavna Kongregacija, Velasio DE PAOLIS, *I beni temporali della Chiesa*, 262.

⁵² Usp. *Isto*, 261.

⁵³ *Isto*. O postupanju pred Svetom Stolicom, odnosno s Kongregacijom za kler za dobivanje dopuštenja, vidi: Antonio NERI, *Legislazione canonica e prassi della Congregazione per il Clero per le alienazioni di beni immobili: dialogo tra Santa Sede e Chiese particolari*, Naslov 3–6.b.

⁵⁴ Nikola ŠKALABRIN, *Vremenita crkvena dobra*, 126.

⁵⁵ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Dopunske odredbe Hrvatske biskupske konferencije uz Zakonik kanonskog prava*, u: *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije*, 1 (1994.) 2, 10.

⁵⁶ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Dekret*, br. 581/2006. i *Dekret*, br. 657/2006., od 25. studenoga 2006. U službenim vijestima Hrvatske biskupske konferencije proglašen je samo Dekret o najvećoj svoti, o čemu vidi: Dekret o najvećoj svoti prema odredbi kan. 1292 ZKP-a, u: *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije*, 14 (2006.) 1, 3; Nikola ŠKALABRIN, *Vremenita crkvena dobra*, bilješka 236, 127.

najmanjeg i najvećeg iznosa, što ga svaka biskupska konferencija treba odrediti za svoje područje, mjerodavni je autoritet dijecezanski biskup, onaj koji je određen u vlastitom statutu,⁵⁷ i poglavar naveden u konstitucijama.⁵⁸ Dakle, mjerodavni je autoritet *dijecezanski biskup*, ako je riječ o javnim pravnim osobama koje su mu podložne (npr. župe, sjemenište, kanonički kaptol i dr.),⁵⁹ koji mora imati

⁵⁷ »Mjerodavni je autoritet *određen u vlastitom statutu*, ako je riječ o pravnim osobama koje nisu podložne dijecezanskom biskupu (kan. 1292, § 1). Nisu podložne dijecezanskom biskupu javne pravne osobe papinskoga prava ili one koje je osnovala biskupska konferencija (kann. 312, § 1, br. 2; 322, § 1) ili neki drugi autoritet koji je za to imao ovlast *ex privilegio Apostolico* (s pismenim pristankom dijecezanskoga biskupa, na čijoj jurisdikciji javna pravna osoba ostaje i djeluje), a mjerodavni je autoritet za davanje dopuštenja za otuđenje naveden u statutu koji je odobrio crkveni autoritet (kan. 314), koji vrši nad njima stvarnu vlast kontrole, jer su osnovane da djeluju u ime Crkve. Jurisdikcijsku vlast vrši Sveta Stolica, ali i mjerodavni ordinarij, koji, premda ne može intervenirati u upravljanje njihovim dobrima (osim prava koja mu pripadaju iz kann. 1301–1302), ipak ima vlast nadzora budući da djeluju na području njegove biskupije«, Nikola ŠKALABRIN, *Vremenita crkvena dobra*, 127–128. Dijecezanskom biskupu nisu podložne »privatne pravne osobe, premda su prema kan. 305 podložne nadzoru crkvenog autoriteta prema kan. 1257, § 2, nisu podložne istom autoritetu što se tiče upravljanja dobrima. Privatne pravne osobe, makar imale pravnu osobnost 'po posebnoj odluci mjerodavnog autoriteta' (kan. 116) koji odobrava i statut, u upravnoj su materiji, što se tiče kontrole i procedure, podložne samo vlastitim statutarnim odredbama«, Nikola ŠKALABRIN, *Vremenita crkvena dobra*, 128. U slučajevima u kojima je, primjerice, redovničkim ustanovama povjerena briga za župe intervencija mjesnog ordinarija u upravljanje župnim dobrima mora biti određena u tzv. *konvenciji – sporazumu* kojim se župa povjerava određenoj ustanovi posvećena života, pri čemu se kao temeljno načelo postavlja razlikovanje dobara i njihove namjene, kao i jasno odvajanje upravljanja župnim dobrima od upravljanja dobrima redovničke zajednice. Kao pozitivan primjer služi predložena shema Talijanske biskupske konferencije. Vidi: *Schema tipo di convenzione per l'affidamento delle parrocchie ai religiosi*, čl. 9–10, u: http://www.conferenzaepiscopale.it/cce_new/documenti_cei/2006-02/23-41/Affidam_parr_relig.doc (28. VII. 2018.). O upravljanju redovničkim dobrima isto tako vidi: Juraj BRKAN, *Redovnička vremenita dobra i upravljanje njima* (kanon 634–640), u: *Riječki teološki časopis*, 11 (2003.) 2, 405–433.

⁵⁸ »Mjerodavni je autoritet *poglavar naveden u konstitucijama*, ako se radi o redovničkim i svjetovnim ustanovama (kan. 718) ili o družbama apostolskoga života (kan. 741, § 1), uz pristanak njegova vijeća, kako je određeno u kan. 638, § 3. Iz tog kanona proizlazi da kod redovnika najveći iznos ne određuje biskupska konferencija, nego sama Sveta Stolica za svaki kraj. Ako se radi o ustanovama i društvima biskupijskoga prava ili o samosvojnim samostanima o kojima je riječ u kan. 615, potreban je i pismeni pristanak mjesnog ordinarija (kan. 638, § 4)«, Nikola ŠKALABRIN, *Vremenita crkvena dobra*, 128.

⁵⁹ »Zbog odnosa koji imaju s dijecezanskim biskupom u upravnoj materiji, kratki spomen zaslužuju ustanove posvećenoga života i družbe apostolskoga života koje je osnovao dijecezanski biskup (kan. 589) i koje su povjerene njegovoj posebnoj brizi i nadzoru (kan. 594), uključujući i uvid u ekonomsko poslovanje (kan. 637), kao i samosvojni samostani, o kojima se govori u kan. 615, također povjereni posebnom nadzoru dijecezanskoga biskupa, a koji su dužni mjesnom ordinariju jednom godišnje položiti račun o upravljanju (kan. 637). Te pravne osobe, u slučajevima o kojima se govori u kann. 1291–1295, podložne su dvostrukoj kontroli: kontroli vlastitog poglavara, s pristankom njegova vijeća, i kontroli dijecezanskoga biskupa, imajući u vidu kao polazište iznos koji je odredila Sveta Stolica, prema kan. 638«, Nikola ŠKALABRIN, *Vremenita crkvena dobra*, 128.

pristanak svojega ekonomskog vijeća i zbora savjetnika te onih kojih se to tiče. »Dijecezanskom biskupu potreban je njihov pristanak i za otuđenje biskupijskih dobara« (kan. 1292, § 1).⁶⁰ Sveta Stolica je mjerodavna ako je riječ o stvarima čija vrijednost prelazi granicu najvišeg iznosa; ako je riječ o stvarima darovanima Crkvi zavjetom, ili umjetnički ili povijesno dragocjenim stvarima, bez obzira na njihovu vrijednost (kan. 1292, § 2); ako je riječ o otuđenju znamenitih moći i likova koje narod u crkvi časti s velikim poštovanjem (usp. kan. 1190, §§ 2–3).

Zbor savjetnika mora biti osobito pažljiv kada je riječ o davanju pristanka za otuđenje *djeljivih stvari* (usp. kan. 1292, § 3). »Ako je stvar, koja se treba otuđiti, djeljiva, u traženju dopuštenja za otuđenje moraju se navesti prije otuđeni dijelovi; inače je dopuštenje nevaljano (kan. 1292, § 3) i to zbog prešućivanja istine (usp. kan. 63, § 1). Na taj se način nastoji spriječiti da neki upravitelj, ostvarivši smišljeno komadanje i smanjivši tako vrijednost pojedinih dijelova, izbjegne kanonske kontrole. Imovina se pravne osobe treba promatrati kao jedinstvena stvar, premda je djeljiva te, stoga, otuđenja jednog dijela dobara, koja su fizički ali i moralno sjedinjena, iziskuju prijeko potrebno dopuštenje za ukupnu vrijednost pojedinih dobara. Djeljive su stvari ili dobra npr. njiva, zgrada s više katova ili s više apartmana, velika knjižnica, kolekcija slika različitih epoha i škola i sl.«⁶¹

Kad članovi zbora savjetnika moraju sudjelovati u otuđenju dobara, dužni su otvoreno i odgovorno iznijeti svoj savjet ili dati pristanak (usp. kan. 127, § 3). Osim što je pravna, to je i moralna obveza. Prema odredbi kan. 1292, § 4 mora ih se točno obavijestiti o gospodarskom stanju pravne osobe čija se dobra predlažu za otuđenje, kao i o već obavljenim otuđenjima. Da bi članovi zbora savjetnika izvršili svoju dužnost, razboritost nalaže da im se omogući pristup računima, izvršenim vještačenjima, navedenim opravdanim razlozima za otuđenje, kako bi svoj savjet ili pristanak mogli dati iskreno i odgovorno. Ako nisu imali pristup svim potrebnim informacijama, mogu uskratiti svoj pristanak, ali i obično mišljenje (usp. kan. 127, §§ 2–3);⁶²

3) *sklapanja ugovora o zakupu nekretnina čija vrijednost prelazi minimalnu svoju* (usp. kan. 1297). Važeći Zakonik za ugovor o zakupu potvrđuje da prihvaća građanske zakone (usp. kann. 22; 1290) te je znatno pojednostavio zakonodavstvo glede zakupa stvari. Opći zakonodavac u kan. 1297 prepušta biskupskoj

⁶⁰ Usp. Luigi CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, II, 592.

⁶¹ Nikola ŠKALABRIN, *Vremenita crkvena dobra*, 129.

⁶² Usp. Vittorio PALESTRO, *La disciplina canonica in materia di alienazioni e di locazioni* (can. 1291–1298), u: RAZNI AUTORI, *I beni temporali della Chiesa*, Città del Vaticano, 1999., 157; Nikola ŠKALABRIN, *Vremenita crkvena dobra*, 130.

konferenciji, vodeći računa o mjesnim prilikama, donošenje odredaba o davanju crkvenih dobara u zakup, posebno glede dobivanja dopuštenja od mjerodavnoga crkvenog autoriteta.⁶³

U vezi s kan. 1297 Hrvatska biskupska konferencija 1994. godine donijela je dopunsku odredbu te odredila da se nekretnine mogu davati u zakup uz dopuštenje i uputu mjesnog ordinarija.⁶⁴ Izričaj »mjesni ordinarij« upućuje na to da se odredba Hrvatske biskupske konferencije odnosi na dobra javnih pravnih osoba koje su podložne vlasti dijecezanskog biskupa. Nikola Škalabrin smatra da bi bilo bolje da umjesto izričaja »mjesni ordinarij« stoji izričaj »mjerodavni autoritet«, jer se za ostale javne pravne osobe u Crkvi ne brine mjesni ordinarij, nego njihov mjerodavni autoritet.⁶⁵ Isti autor, u donošenju tabelarnog prikaza dopuštenja koja se zahtijevaju u Crkvi u Hrvatskoj za zakup, kaže da za biskupije i javne pravne osobe kojima upravlja dijecezanski biskup nije potrebno nikakvo dopuštenje, a za župe i ostale javne pravne osobe podložne biskupu potrebno je dopuštenje i uputa mjesnog ordinarija.⁶⁶

Nije teško razumjeti da se zakup u kanonskom pravu promatra kao posao koji može pogoršati imovinsko stanje pravne osobe (usp. kan. 1295). Općenito govoreći, kod zakupa se jedna stranka obvezuje da će drugoj stranci dati na uporabu neku stvar ili neko služenje tijekom nekog određenog vremena, uz naknadu određene protuvrijednosti. Postoje različite vrste zakupa, od kojih su tri temeljne: zakup stvari, zakup radne snage i zakup djela, već prema tome je li riječ o nekoj stvari, nekom djelu ili o nekoj određenoj vrsti posla ili služenja neke osobe.⁶⁷ Zakup, a posebno zakup nekretnina sa svrhom stanovanja, danas je podložan mnogim i velikim obvezama tako da se vrijednost same nekretnine uvelike može smanjiti.⁶⁸ Talijanska biskupska konferencija tako je primjerice odredila da je za valjanost davanja u zakup nekretnina koje pripadaju (nad)biskupiji ili drugoj pravnoj osobi kojom upravlja dijecezanski biskup, čija vrijednost prelazi minimalnu svotu određenu *odlukom br. 20*, potreban pristanak ekonomskog vijeća i zbora savjetnika, osim u slučaju kada je zakupac neka crkvena osoba.⁶⁹

⁶³ Komentar kanona 1297 vidi u: Velasio DE PAOLIS, *I beni temporali della Chiesa*, 267–269.

⁶⁴ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, Dopunske odredbe Hrvatske biskupske konferencije uz Zakonik kanonskog prava, u: *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije*, 1 (1994.) 2, 10.

⁶⁵ Nikola ŠKALABRIN, *Vremenita crkvena dobra*, 140.

⁶⁶ Usp. *Isto*, 141–142.

⁶⁷ Usp. *Isto*, 138–139.

⁶⁸ Usp. Velasio DE PAOLIS, *I beni temporali della Chiesa*, 269.

⁶⁹ Usp. BISKUPSKA KONFERENCIJA ITALIJE, *Delibera n. 38* (2. IX. 1990.), čl. 3, u: http://didattica.pusc.it/file.php/737/notificazioni_CEI/90_206_38.pdf (22. II. 2018.).

3. Zadaće zbora savjetnika u izražavanju vlastitoga savjeta

Zbor savjetnika, osim izražavanja vlastitog pristanka u materiji upravljanja crkvenim dobrima, pozvan je izraziti i vlastiti *savjet* (usp. kan. 1277; 494, §§ 1–2; 1281, § 1). Da bi zbor savjetnika mogao zakonito i valjano izvršiti tu zadaću, dijecezanski biskup dužan je obdržavati sve što je određeno u kan. 119 i kan. 127, §§ 1–2 za postavljanje pravnog čina – kako je gore izneseno i za davanje pristanka – »osim ako je, kad se radi samo o traženju savjeta, drukčije određeno krajevnim ili vlastitim pravom« (kan. 127, § 1).

Za traženje »savjeta« važeći Zakonik u pravilu upotrebljava glagol *slušati*, *čuti* (*audire*). S obzirom na upravljanje crkvenim dobrima, dijecezanski biskup prema odredbama općeg prava treba se *savjetovati* sa zborom savjetnika (i ekonomskim vijećem) za:

1) *obavljanje poslova upravljanja koji su s obzirom na gospodarsko stanje biskupije od veće važnosti*⁷⁰ (usp. kan. 1277), bilo da je riječ o poslovima od *općega značenja* (na primjer o načinima ulaganja novca što pripada crkvenim osobama), bilo da je riječ o *pojedinačnim slučajevima* (na primjer odrediti svrhu jedne nekretnine od veće vrijednosti koja je u vlasništvu neke središnje biskupijske ustanove);⁷¹

2) *imenovanje i uklanjanje za vrijeme službe ekonoma biskupije* (usp. kan. 494, §§ 1–2). U skladu s kan. 157, koji priznaje dijecezanskom biskupu pravo da pristupi – »osim ako se pravom izričito određuje što drugo« – slobodnom podjeljivanju crkvenih službi u svojoj biskupiji, kan. 470 određuje, bez ikakvog ograničenja, isključivu mjerodavnost dijecezanskog biskupa s obzirom na imenovanje onih koji obavljaju službe u biskupijskoj kuriji, uz izričito isključenje bilo kakvog uplitanja. No, treba ipak naglasiti da je dijecezanskom biskupu za imenovanje biskupijskog ekonoma potrebno posavjetovati se sa zborom savjetnika i ekonomskim vijećem (usp. kan. 494, § 1), a isto tako i za njegovo uklanjanje (usp. kan. 494, § 2).

Prema odredbama partikularnog prava mogli bi se postaviti i drugi poslovi u kojima se dijecezanski biskup treba savjetovati sa zborom savjetnika. U partikularnom pravu npr. Milanske biskupije nalazimo potrebu savjetovanja

⁷⁰ O izričaju »poslovi od veće važnosti« vidi više u: Jean-Pierre SCHOUPPE, *Elementi di diritto patrimoniale canonico* (Seconda edizione riveduta, aggiornata ed ampliata), Milano, 2008., 146–147; Francesco GRAZIANI, *Il ruolo del Collegio dei consultori e del Consiglio diocesano per gli affari economici nell'amministrazione dei beni diocesani*, 356–357.

⁷¹ Iako nije lako odrediti sve čine »od veće važnosti« u biskupiji, smatramo da bi dijecezanski biskup i te čine trebao odrediti odlukom, a sve u svrhu postizanja pravne sigurnosti i upravljanja vremenitim dobrima brižljivošću dobra domaćina (usp. kan. 1284).

za uporabu »zajedničkog biskupijskog fonda« pretežno u korist župa koje su u posebnim teškoćama, za čine izvanrednog upravljanja učinjene od biskupijskih tijela za koja je zatražen *nihil obstat* ordinarija (usp. kan. 1281, § 1) te za pitanja o kojima dijecezanski biskup smatra prikladnim čuti mišljenje zbora savjetnika.⁷²

4. Određivanje djelovanja zbora savjetnika u partikularnom pravu

Opće kanonsko pravo, po svojoj naravi, nema zadaću u potpunosti razraditi sveukupnost djelovanja zbora savjetnika u pružanju pomoći dijecezanskom biskupu u materiji upravljanja crkvenim dobrima. Za odredbe iz Zakonika u toj materiji, napose u provedbenom dijelu, mogli bismo reći da su samo okvirne, stoga partikularnom pravu pripada da prikladno, prema mjesnim prilikama, upotpuni opće pravo. Dijecezanski biskup, kao partikularni zakonodavac, prvi je pozvan donijeti provedbeni okvir koji može biti sadržan u formi *statuta* (usp. kan. 94) ili *pravilnika* o radu zbora savjetnika (usp. kan. 95).⁷³ Statutom/pravilnikom⁷⁴ može se pobliže odrediti narav, svrhu i zadaće zbora savjetnika, sastav, trajanje mandata i obveze savjetnika, zadaće predsjednika i tajnika, način održavanja sjednica i vođenja zapisnika, odnos zbora savjetnika i ekonomskog vijeća u predmetima zajedničke mjerodavnosti i drugo. Pravilnik zbora savjetnika, slično kao i pravilnik ekonomskog vijeća,⁷⁵ ima upotpunjujući karakter kanonskih odredaba, koje se na taj način primjenjuju, određuju i razvijaju, pa zbog toga ponekad s obzirom na sadržaj može biti sličan *općim provedbenim odlukama* (usp. kan. 31) ili pak *uputama* (usp. kan. 34).⁷⁶ Osim odredaba Zakonika, pravilnik zbora savjetnika može se inspirirati i voditi odredbama biskupske konferencije (usp. kan. 455) te izjavama i odlukama biskupijske sinode (usp. kan. 467).

Slavko Zec primjećuje da niti jedno od biskupijskih i nadbiskupijskih sjedišta Crkve u Hrvatskoj nema zaseban pravilnik zbora savjetnika.⁷⁷ Isti au-

⁷² Usp. Regolamento del Collegio dei Consultori della Diocesi di Milano, čl. 4, b, 3–4.

⁷³ Usp. Francesco GRAZIANI, Il ruolo del Collegio dei consultori e del Consiglio diocesano per gli affari economici nell'amministrazione dei beni diocesani, 351–353.

⁷⁴ Smatramo da je zbog rada zbora savjetnika na sjednicama primjerenije koristiti formu pravilnika.

⁷⁵ Vidi npr. Pravilnik Ekonomskog vijeća Zagrebačke nadbiskupije, u: *Službeni vjesnik Zagrebačke nadbiskupije*, 93 (2006.) 1, 21–23.

⁷⁶ O značenju *opće provedbene odluke* (usp. kan. 31) i *upute* (usp. kan. 34) vidi u: Julio GARCÍA MARTÍN, *Le norme generali del Codex Iuris Canonici*, Roma, 42006., 156–170.

⁷⁷ Za hrvatsko govorno područje Slavko Zec donosi primjer Pravilnika zbora savjetnika Mostarsko-duvanjske i Trebinjsko-mrkanske biskupije u Bosni i Hercegovini, koji

tor smatra da kao dobar primjer može poslužiti tzv. »milanski model« za koji smatra da je »sasvim transparentan, jednostavan i jasan te nadasve praktičan i vjeran kanonskom zakonodavstvu Crkve, posebno na području partikularnog zakonodavstva i prava, iz čega se mogu iščitati dobri i dostatni razlozi da bi ga sastavila i imala svaka naša partikularna Crkva, nadbiskupija i biskupija Crkve u Hrvatskoj«⁷⁸.

U svrhu postizanja zajedništva, sudjelovanja, suradnje i suodgovornosti, pravilnik zbora savjetnika mogao bi u hrvatskim okolnostima sadržavati neke od sljedećih sadržaja.⁷⁹

U određivanju naravi i svrha zbora savjetnika određenih u Zakoniku u pravilniku je korisno istaknuti zadaću pomaganja dijecezanskom biskupu u materiji upravljanja dobrima biskupije i javnih pravnih osoba koje su njemu podložne. Smatramo potrebnim u pravilniku naglasiti da je zbor savjetnika s posebnom pažnjom pozvan vrednovati *pastoralne svrhe* crkvenih dobara, odnosno čina što ih dijecezanski biskup ili upravitelji javnih pravnih osoba namjeravaju postaviti. Među konkretnim zadaćama zbora savjetnika u pravilniku mogu se taksativno navesti poslovi, odnosno stvari kad članovi zbora savjetnika trebaju izraziti vlastiti *pristanak* i kada trebaju izraziti vlastito *mišljenje* u materiji upravljanja crkvenim dobrima.⁸⁰

je odobren od dijecezanskog biskupa 3. prosinca 2008. godine. Usp. Pravilnik Zbora savjetnika Mostarsko-duvanjske i Trebinjsko-mrkanske biskupije, u: *Službeni vjesnik biskupijâ Mostarsko-duvanjske i Trebinjsko-mrkanske*, 3 (2008.), 38–40; Slavko ZEC, Statuti i pravilnici kanonskih struktura suodgovornosti na biskupijskoj razini, u: RAZNI AUTORI, *Zakon u životu partikularne Crkve*, Zbornik radova VIII. međunarodnog znanstvenog simpozija crkvenih pravnika u Trogiru – Čiovo, 9. – 10. listopada 2014., Josip Šalković (ur.), Zagreb, 2016., 175–222.

⁷⁸ Slavko ZEC, Statuti i pravilnici kanonskih struktura suodgovornosti na biskupijskoj razini, 198.

⁷⁹ Autor se u radu vodi određenim sadržajima pravilnikâ talijanskoga govornog područja, vidi: Regolamento del Collegio dei Consultori della Diocesi di Milano, u: <http://www.chiesadimilano.it/collegiodeiconsultoricoco/files/2017/03/Collegio-dei-Consultori-della-Diocesi-di-Milano.pdf>; Regolamento del Collegio Consultori della Diocesi di Bergamo, u: <http://www.diocesibg.it/bergamo/allegati/1033/collegioconsultori-regolamento-2011.pdf>; Regolamento del Collegio dei Consultori della Diocesi di Brescia, u: <http://www.diocesi.brescia.it/consultorio-diocesano-brescia>; Statuto del Collegio dei Consultori della Diocesi di Treviso, u: http://www.diocesi.it/wp-content/uploads/2016/10/documentistatutiStatuto_Collegio_Consultori.pdf; Statuto del Collegio dei Consultori della Diocesi di Roma, u: <http://www.clerus.org/clerus/dati/2004-03/31-13/ColRoma.pdf> (8. III. 2018.).

⁸⁰ Prema općem pravu nije dopušteno da zadaće zbora savjetnika preuzima neko drugo tijelo npr. *biskupsko vijeće* (usp. kan. 475, § 4), stoga se niti partikularnim pravom ne može odrediti da zadaće zbora savjetnika, zbog opravdanog razloga, može preuzeti neko drugo tijelo biskupijske kurije.

Kako bi sastav zbora savjetnika odražavao doista kvalificirani zbor za vrednovanje *pastoralne svrhe* čina koji se namjeravaju postaviti, u pravilniku se može odrediti da dijecezanski biskup članove zbora savjetnika bira između članova prezbiterskog vijeća koji će predstavljati sva pastoralna područja i glavne pastoralne djelatnosti biskupije, pa tako i područje prava i ekonomije.⁸¹ Kako bi se snažnije naglasila pojedinačna i zajednička odgovornost članova, u pravilniku se može odrediti da su članovi zbora savjetnika obvezni prisustvovati sjednicama, a u slučaju više (npr. tri ili pet) susljedna neopravdana izostanka, savjetnik gubi mandat.

Budući da je riječ o zbornom tijelu, čiji pristanak i savjet može utjecati na (ne)valjanost i (ne)dopuštenost pravnog čina, korisno je što detaljnije odrediti zadaće predsjednika i tajnika. Zborom savjetnika redovito predsjedava dijecezanski biskup ili, po posebnom nalogu, vikar (usp. kan. 134, § 3), koji saziva i predsjedava sjednicama zbora.⁸² No, kad god dijecezanski biskup sudjeluje na sjednicama zbora savjetnika, on preuzima i predsjedanje. U pravilniku se može urediti i situacija kad je biskupska stolica spriječena ili prazna, da zborom savjetnika predsjedava onaj koji u međuvremenu zamjenjuje dijecezanskog biskupa ili, ako taj još nije postavljen, svećenik koji je u zboru savjetnika stariji po ređenju (usp. kan. 502, § 2). Osim predsjedanja, mogu se odrediti i posebne obveze predsjednika, kao npr. obveza sazvati zbor savjetnika, voditi sjednice, predočiti dijecezanskom biskupu mišljenja i odluke, zadržati odnose s ostalim biskupijskim tijelima, posebno s biskupskim vijećem, prezbiterskim vijećem, biskupijskim ekonomskim vijećem te drugim uredima biskupijske kurije i dr. Za provedbeni dio važna je zadaća tajnika, kojeg dijecezanski biskup može imenovati unutar ili izvan članova zbora savjetnika. Imenovanje tajnika izvan članova zbora savjetnika čini se korisnim, posebno ako tajnik vrši tu službu i u biskupijskom ekonomskom vijeću.⁸³ U pravilniku je korisno navesti konkretne

⁸¹ Budući da su zbor savjetnika i ekonomsko vijeće dva odvojena tijela kontrole i nadzora, neće biti uputno da ista osoba bude član obaju tijela. Isto tako nije uputno da to bude i ekonom biskupije, no partikularnim pravom može se odrediti da u svim točkama dnevnog rada što se odnose na materiju upravljanja crkvenim dobrima bude prisutan kao izlagatelj i/ili kao tajnik. Usp. BISKUPŠKA KONFERENCIJA ITALIJE, *Istruzione in materia amministrativa* (30. V. 2005.), br. 26, u: http://banchedati.chiesacattolica.it/cc_i_new/documenti_cei/2005-11/02-26/Notiziario8-9_05.pdf (8. III. 2018.).

⁸² U Pravilniku Milanske nadbiskupije određeno je da, kada vikar sudjeluje na sastancima kao predstavnik dijecezanskog biskupa, treba se suzdržati od glasovanja. Usp. Regolamento del Collegio dei Consultori della Diocesi di Milano, čl. 9.

⁸³ Tako postavljen pravni okvir smjera k cilju većeg jamstva djelotvorne suradnje između zbora savjetnika i biskupijskog ekonomskog vijeća u materiji upravljanja dobrima, a što je u duhu kan. 1277.

dužnosti tajnika, kao npr. sastaviti zapisnik sjednica, brinuti se za arhiv zbora savjetnika, pripremiti, uz pomoć mjerodavnih ureda biskupijske kurije, materijale potrebne za sjednicu te im priopćiti odluke, nakon što ih odobri dijecezanski biskup i drugo.

U pravilniku se može ponoviti da je za dobivanje valjanog pristanka i savjeta potrebno da zbor savjetnika bude sazvan sukladno odredbama kan. 127, §§ 1–2 i kan. 166, te da je isključen bilo kakav drugi način postupanja, npr. konzultiranje pojedinih članova u osobnom razgovoru, telefonski, elektroničkom poštom i slično. Članovi zbora savjetnika o materiji iz svoje nadležnosti raspravljaju na sjednicama, stoga se mogu prikladno odrediti rokovi odvijanja redovitih sjednica, način za traženje saziva izvanredne sjednice,⁸⁴ kao i sudjelovanje vanjskih članova čiju se prisutnost smatra korisnom u odnosu na ciljeve sjednice, u prvom redu one koji su odgovorni za pojedine urede biskupijske kurije i kojih se tiču pitanja o kojima se raspravlja.

Budući da materija upravljanja crkvenim dobrima predviđa zajedničku mjerodavnost zbora savjetnika i ekonomskog vijeća, u pravilniku se može odrediti koje će tijelo prvo vrednovati čin koji se namjerava postaviti. Zbor savjetnika, npr. prema odredbi kan. 1277, ne djeluje sam, nego u povezanosti s biskupijskim ekonomskim vijećem, čija je zadaća evidentirati *tehnički i ekonomsko-financijski vid* čina koji se namjerava postaviti. Iako se u kan. 1277 najprije navodi ekonomsko vijeće, u praksi se ipak, napose prigodom razmatranja predmeta od zajedničke mjerodavnosti, čini korisnim i opravdanim da predmeti budu prethodno proučeni od zbora savjetnika, s ciljem da se prije svega pruži izravnije *pastoralno vrjednovanje*.⁸⁵ U tu će svrhu zbor savjetnika trebati zadržati stalni odnos s generalnim ili biskupskim vikarima za pojedina područja, kao i eventualno s odgovornima u ustanovama (npr. ustanovi za uzdržavanje klera i drugih crkvenih službenika).

⁸⁴ Pravilnik Zbora savjetnika Milanske nadbiskupije određuje i tzv. »hitni postupak«: »Ako postoje razlozi da se hitno odluči o nekom predmetu u mjerodavnosti Zbora savjetnika, a nije moguće čekati redovito planiranu sjednicu Zbora, može se uteći posebnom postupku. U tom će slučaju biti dovoljno odobrenje predmeta od strane predsjednika ili, ako je on odsutan, da ga odobre dvojica savjetnika. Na sljedećoj sjednici će predsjednik ili jedan od savjetnika koji su potpisali hitnu odluku, iznijeti Zboru savjetnika o kakvom se predmetu radilo i obrazložiti odluku koja je donesena u hitnom postupku«, Regolamento del Collegio dei Consultori della Diocesi di Milano, čl. 20. O osjetljivosti tzv. »hitnog postupka« vidi u: Francesco GRAZIANI, *Il ruolo del Collegio dei consultori e del Consiglio diocesano per gli affari economici nell'amministrazione dei beni diocesani*, 352.

⁸⁵ O različitoj zadaći i djelovanju dvaju vijeća više vidi u: Francesco GRAZIANI, *Il ruolo del Collegio dei consultori e del Consiglio diocesano per gli affari economici nell'amministrazione dei beni diocesani*, 353–355.

Djelovanje zbora savjetnika, a napose njegova povezanost s ekonomskim vijećem, vidljiva je iz zapisnika sa sjednica. Zapisnike sa sjednica o predmetima koji su u mjerodavnosti i biskupijskoga ekonomskog vijeća, a koji su na sjednici dobili odobrenje zbora savjetnika (pristanak ili savjet), u praksi biskupijskih kurija ne bi trebalo izravno dostavljati dijecezanskom biskupu, nego bi ih predsjednik zbora savjetnika trebao prenijeti predsjedniku biskupijskoga ekonomskog vijeća koji bi trebao napraviti objedinjeni zapisnik o predmetima što su ih odobrila oba tijela te ih potom predati dijecezanskom biskupu. Kako taj način postupanja ne bi izazvao dvojbu, Antonio Neri ističe da ovdje nije riječ o nekoj vrsti »dvostrukog razmatranja« jednih te istih aspekata i iste problematike. Naprotiv, jednu te istu stvar analiziraju dva različita tijela, promatrajući je s različitih stajališta, prema vlastitim kompetencijama i specifičnostima, kako bi dijecezanskom biskupu omogućila prosudbu koja će uvažavati sve čimbenike.⁸⁶ Praksa objedinjavanja zapisnika ni na koji način ne bi trebala potaknuti dijecezanske biskupe da se iznimka zajedničke sjednice zbora savjetnika i ekonomskog vijeća⁸⁷ pretvori u pravilo. Antonio Neri upozorava da su u nekim specifičnim okolnostima dijecezanski biskupi sazivali zajedničke sjednice zbora savjetnika i ekonomskog vijeća uglavnom u namjeri ubrzanja čitavog postupka. »Međutim, nikako se ne preporučuje takav način rada koji dovodi do gubitka zdrave razmjene stajališta unutar svakog pojedinog tijela i specifičnog mišljenja koje je svako od njih pozvano izraziti; osim toga, zajednički saziv bi mogao nenamjerno, dakako, postati svojevrsni 'plebiscit' potpore nekoj već donesenoj odluci, neovisno o ishodu same konzultacije.«⁸⁸ Dakle, uvijek je kao dokaz potrebno da oba tijela u zapisnicima kratko i jasno naznače da su bila na primjeren način informirana o poslu te da su izrazila svoj pristanak ili savjet za provedbu određenih poslovnih radnji.

Budući da je zbor savjetnika u upravljanju crkvenih dobara pozvan dati pristanak i savjet, neizostavni dio u pravilniku treba biti i određivanje načina izjašnjavanja o određenim pitanjima, tj. određivanje načina glasovanja (npr. redovito usmeno ili dizanjem ruke, ne isključujući mogućnosti i tajnog glaso-

⁸⁶ Usp. BISKUPSKA KONFERENCIJA ITALIJE, *Istruzione in materia amministrativa*, br. 26; Antonio NERI, *Legislazione canonica e prassi della Congregazione per il Clero per le alienazioni di beni immobili: dialogo tra Santa Sede e Chiese particolari*, Naslov 7b.

⁸⁷ Pravilnik Zbora savjetnika Milanske nadbiskupije u tom smislu određuje: »Nadbiskup, predsjednik ili barem sedam savjetnika mogu tražiti da se sazovu izvanredne sjednice ili zajednička sjednica s Biskupijskim ekonomskim vijećem«, *Regolamento del Collegio dei Consultori della Diocesi di Milano*, čl. 12.

⁸⁸ Antonio NERI, *Legislazione canonica e prassi della Congregazione per il Clero per le alienazioni di beni immobili: dialogo tra Santa Sede e Chiese particolari*, Naslov 7b.

vanja⁸⁹), kao i sve što se traži za valjanost odluka.⁹⁰ Davanje glasa za pristanak i savjet ni na koji način ne bi smjelo biti uvjetovano bilo kakvom prošlom, sadašnjom ili osobito budućom okolnošću, pa je stoga korisno naznačiti osobnu odgovornost kod davanja glasa za javno dobro Crkve.

Kako bi se izbjegao bilo kakav sukob interesa, korisno je odrediti da nijedan savjetnik ne može sudjelovati u raspravi niti u glasovanju kada je riječ o pitanjima koja se odnose na ustanove u kojima vrši ulogu odgovornosti u upravljanju. Isto tako, korisno je iznova istaknuti da su savjetnici i oni koji sudjeluju u radu zbora savjetnika dužni čuvati tajnu glede pitanja o kojima se raspravljalo, kao i o ishodu glasovanja te o razmotrenim pitanjima kada to traži predsjednik prema odredbi kan. 127, § 3.

Umjesto zaključka

Da bi zbor savjetnika mogao ostvariti zadaće u materiji upravljanja crkvenim dobrima, postavljene bilo općim bilo partikularnim pravom, mora biti sazvan od strane dijecezanskog biskupa ili, po posebnom nalogu, od onoga što ga je dijecezanski biskup ovlastio na sjednici da bi mogao dati *pristanak* ili *savjet*.

Traženje *savjeta* ili *pristanaka* nije samo zbog razloga razboritosti, tj. da bi se izbjeglo da dijecezanski biskup (ili zakoniti upravitelj) sam djeluje i počinu pogreške (štetu) i opasne samovolje, nego i zbog mnogo uzvišenijih razloga, tj. da dijecezanski biskup osigura stvarnu suradnju osoba koje ovise o njemu, prema kanonskom načelu zajedništva, sudjelovanja, suradnje i suodgovornosti za druge.

(Ne)traženje ili (ne)dobivanje *pristanaka* ili *savjeta* od strane zbora savjetnika u materiji upravljanja crkvenim dobrima tijesno je povezano s elementima pravnog čina, odnosno da pravni čin bude (ne)dopusšten i/ili (ne)valjan. Štoviše, »tko god drugome nezakonito nanese štetu pravnim činom, dapače i svakim drugim činom učinjenim namjerno ili iz nemarnosti, obvezan je na-

⁸⁹ Pravilnik Zbora savjetnika Milanske nadbiskupije u tom smislu određuje: »Na zahtjev nadbiskupa ili predsjednika ili na traženje barem petorice savjetnika, glas se mora dati u tajnom obliku«, Regolamento del Collegio dei Consultori della Diocesi di Milano, čl. 17.

⁹⁰ Pravilnik Zbora savjetnika Milanske nadbiskupije u tom smislu određuje: »Odluka je donesena ako je odobrena pozitivnim glasom apsolutne većine prisutnih i pod uvjetom da je na sjednici prisutna apsolutna većina savjetnika. U slučaju da je jednak broj glasova 'za' i 'protiv', smatra se da zbor savjetnika nije dao pristanak (*consensus*); a u tom slučaju mišljenje (*consilium*) se prenosi nadbiskupu s obrazloženjem različitih mišljenja. Svaki savjetnik ima pravo tražiti da se u zapisnik unesu razlozi vlastitog protivljenja i da tako s njima bude upoznat nadbiskup, kao i da u zapisnik uđe bilo kakva druga opaska«, Regolamento del Collegio dei Consultori della Diocesi di Milano, čl. 17.

doknaditi štetu« (kan. 128). Stoga je zadaća dijecezanskog biskupa ne samo da u materiji upravljanja crkvenim dobrima donosi propise i upute (usp. kann. 34; 1276, § 2) nego i da redovito vrši nadzor nad upravljanjem dobrima javnih pravnih osoba koje su mu podložne (usp. kan. 1276, § 1),⁹¹ da izabere i imenuje biskupijskog ekonoma, predsjeda biskupijskim ekonomskim vijećem i zborom savjetnika te pomoću njihova savjeta i pristanka brižljivo i pažljivo obavlja poslove upravljanja koji su s obzirom na gospodarsko stanje biskupije od veće važnosti te posebno poslove koji se odnose na čine izvanrednog upravljanja i na otuđenje.⁹²

Nedvojbeno je da dijecezanski biskup, s obzirom na poslove svoje mjerodavnosti, u biskupiji ima vlast donijeti konačnu odluku, ali *drugi*, kao što smo vidjeli u slučaju zbora savjetnika, prema pravnim odredbama sudjeluju u čitavom tijeku stvaranja odluke ili *savjetom* što ga izražavaju, ili *pristankom* što ga daju. Na taj način zbor savjetnika (i ekonomsko vijeće), kao tijelo sudjelovanja i suradnje, izražava i ostvaruje *zajedništvo* između dijecezanskog biskupa i klerika u materiji upravljanja vremenitim dobrima, a koje izvire ne samo iz krštenja nego i iz sakramenta svetog reda, koji prenosi biskupima i prezbiterima zajedničko djelovanje, premda u različitim stupnjevima, na jedinom ministrijalnom ili hijerarhijskom svećeništvu.

⁹¹ O konkretnim aktivnostima dijecezanskog biskupa s obzirom na nadzor vidi u: ZKP-1983., kann. 396–398; 1279, § 1; 1283; 1284, § 2, 8°; 1284, § 3; 1287, § 1.

⁹² U svrhu zakonitog djelovanja dijecezanskih biskupa, papa Franjo u apostolskom pismu u obliku motuproprija *Come una madre amorevole*, od 4. srpnja 2016. godine, u čl. 1 određuje da se dijecezanski biskup ili eparh, ili oni koji imaju privremenu odgovornost u partikularnoj Crkvi, može zakonito ukloniti sa službe ako zbog nemara postavi ili propusti postaviti čin kojim je prouzročena ozbiljna šteta (fizička, moralna, duhovna ili imovinska) drugima, bilo da je riječ o fizičkim osobama ili da je riječ o zajednici u cjelini. Usp. Papa FRANJO, Lettera apostolica in forma di »motu proprio« *Come una madre amorevole* (4. VI. 2016.), čl. 1, u: http://w2.vatican.va/content/francesco/it/apost_letters/documents/papa-francesco_lettera-ap_20160604_come-una-madre-amorevole.html (8. III. 2018.).

Abstract

**THE TASKS OF THE COLLEGE OF CONSULTORS IN THE
ADMINISTRATION OF CHURCH PROPERTY**

Josip ŠALKOVIĆ

Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb
Vlaška 38, p.p. 432, HR – 10 001 Zagreb
josip.salkovic@gmail.com

In this article, the author presents the tasks of the college of consultors in assisting the diocesan bishop in the administration of Church property of a diocese and of public legal persons that are subordinate to the diocesan bishop. The diocesan bishop wields wide authority in exercising his office (see cann. 381; 391–393). However, when it comes to some acts that carry a certain importance for the diocese or for public legal persons that are subordinate to him, he has the obligation to ask for advice from some special bodies or persons, while in some cases he has to have their explicit agreement. According to the general canon law, there are two bodies of participation, cooperation, and co-responsibility at the diocesan level with the task of assisting the diocesan bishop in administration of Church property: the finance council (see cann. 492–494) and the college of consultors (see can. 502). In the administration of property of a diocese and public legal persons that are subordinate to the diocesan bishop, the tasks of the college of consultors are evident in the obligation to express agreement and in the obligation to express advice (opinion). According to the general law, the diocesan bishop has to ask for the agreement of the college of consultors in order to be able to carry out or allow certain acts of extraordinary administration and alienation (see cann. 1277; 1292, §§ 1 and 4; 1295; 1297). He also needs to seek advice in carrying out those tasks of administration that are of greater importance for the financial state of the diocese (see can. 1277). These concern both, dealings of general significance and individual cases, as well as the appointment and removal from the office (during his term) of the finance officer of the diocese (see can. 494, §§ 1–2). The obligation to seek agreement is legally binding for the diocesan bishop, i.e., he cannot, due to the very »validity« of the deed, act against the opinion that has been formulated and expressed in accordance with the canonical regulations. Since the advice (opinion) does not carry the obligatory character, the diocesan bishop can diverge from it, if he comes to the judgement that this is necessary. The seeking of agreement and advice of the college of consultors is not only a matter of prudence, i.e., a way for a diocesan bishop or administrator to avoid acting alone, making mistakes (causing harm), and descending into arbitrariness. It is also

something that is inspired by higher reasons, i.e., a way for a diocesan bishop to ensure real cooperation of persons who depend on him, in accordance with the principles of communion, participation, responsibility, and co-responsibility.

Keywords: *(Arch)Diocese, diocesan bishop, college of consultors, expressing agreement, expressing advice, administration of Church property.*